

۱- چرا از نحوه اداره کشور در زمان ماد اطلاعات کمی داریم؟

۲- شیوه حکومت داری مادها چگونه بود؟

۳- چرا از شیوه حکمرانی هخامنشیان آگاهی بیشتری وجود دارد؟

۴- علت اینکه پادشاهی هخامنشیان جنبه دینی داشتند چه بود؟

۵- درباره ی گروه های مشورتی دربار هخامنشیان شرحی بنویسید؟

آیین کشورداری

درس ۱۱

در این درس، شما با استفاده از شواهد و مدارک معتبر تاریخی و باستان‌شناختی، نظام حکومتی ایران باستان را مطالعه و بررسی کرده، شیوه‌های مدیریتی، تشکیلات اداری و نظامی آن دوره و کارکرد آنها را ارزیابی می‌کنید.

لینک دریافت فایل کامل در

تلگرام @s-m73javad

واتساپ 09013874879

سنگ‌نگاره داریوش یکم و درباریان - تخت جمشید

ادعا می‌کردند که به خواست اهوره‌مزدا به مقام پادشاهی دست یافته‌اند و به یاری او بر کشور فرمان می‌راندند. این ادعا به نوعی به حکومت آنان جنبه دینی می‌داد و مردم را تشویق و ترغیب به فرمان‌برداری از آنان می‌کرد. ۴

نظام سیاسی و اداری

۱) ارائه تصویری روشن و کامل از نحوه اداره کشور و تشکیلات اداری در دوران ماد، به دلیل کمبود اسناد و شواهد مکتوب، بسیار دشوار است. ۲) به نظر می‌رسد که شاهان ماد، به تقلید از شاهان پیشین و ملأصر خود، حکومت می‌کردند و احتمالاً دربار و تشکیلات اداری محدود و کوچکی داشته‌اند که شامل پادشاه و برخی صاحب‌منصبان درباری، فرماندهان نظامی و حاکمان محلی می‌شده است. ۳

هخامنشیان: از شیوه کشورداری دوران هخامنشیان آگاهی بیشتری داریم. ۴) سنگ‌نوشته‌ها و لوح‌های گلی هخامنشی و نیز نوشته‌های مورخان یونانی عهد باستان، حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره نظام حکومتی و تشکیلات اداری آن دوران است. ۳

در رأس تشکیلات سیاسی و اداری هخامنشیان، پادشاه قرار داشت که از اختیارات فراوانی در اداره امور کشور برخوردار بود. ۴) پادشاهان هخامنشی، به‌ویژه داریوش یکم،

فعالیت ۱

الف - درباره اهداف و انگیزه شاهان هخامنشی از طرح چنین ادعاهایی، در کلاس گفت و گو کنید.

ب - تحقیق کنید که قرّه ایزدی یا قرّ کیانی در ایران باستان چه مفهومی داشته و ارتباط آن با ادعای اعطای مقام شاهی از سوی اهوره‌مزدا به شاهان هخامنشی چه بوده است.

حقوقی در کنار پادشاه حضور داشتند که وی درباره مسائل مهم حکومتی، به‌ویژه جنگ و صلح، با آنان مشورت می‌کرد. ۵) هخامنشیان برای اداره قلمرو پهناور حکومت خود که شامل

۵) با این حال، شاهان هخامنشی، خود را بی‌نیاز از مشورت با بزرگان و مشاوران نمی‌دانستند. از این رو، یک گروه مشورتی شامل بلندپایگان سیاسی، نظامی، اداری و احتمالاً مذهبی و

۷- داریوش یکم برای سامان دادن به امور و اداره قلمرو خود چه اقدامی کرد؟

۸- نظام سیاسی-اداری داریوش یکم چند بخش داشت؟

۹- تشکیلات اداری مرکزی هخامنشیان چگونه اداره می شد؟

۱۰- وظیفه دیوان شاهی در دوره هخامنشیان چه بود؟

وی به عنوان بنیان گذار و طراح اصلی نظام سیاسی-اداری حکومت هخامنشیان شناخته می شود. (۷) نظام سیاسی-اداری که داریوش یکم ایجاد کرد، به دو بخش تشکیلات اداری مرکزی و تشکیلات استانی یا ساتراپی تقسیم می شد. (۸)

تشکیلات اداری مرکزی در درون دربار هخامنشی و در پایتخت ساماندهی شده بود و اجزای اصلی آن را خزانه شاهی، انبار شاهی و دیوان شاهی تشکیل می دادند. هر یک از این اجزاء، به وسیله یکی از نجبای بلندپایه مادی یا پارسی اداره می شد. (۹) دیوان شاهی وظیفه مهم نگارش، تنظیم، ثبت و نگهداری نامه ها، اسناد و نوشته های دولتی را بر عهده داشت. در این دیوان، تعداد زیادی از دبیران و منشیان کار می کردند که به زبان ها و خط های رایج در سرزمین های هخامنشیان آشنا بودند. (۱۰)

سرزمین های گوناگون با اقوام، فرهنگ ها و آداب و رسوم متفاوت می شد، نیازمند شیوه های مدیریتی تازه و تشکیلات حکومتی کارآمدی بودند. (۶) کوروش، بنیان گذار حکومت هخامنشی، از تشکیلات و تجربه های اداری حکومت های پیشین، برای اداره امور کشور استفاده کرد و شیوه جدیدی از فرمانروایی خردمندانه را که مبتنی بر احترام به دین و فرهنگ مردم سرزمین های فتح شده و مشارکت آنان در حکومت بود، ارائه کرد. سیاست کوروش بزرگ این بود که از طریق مشارکت دادن اقوام و ملت ها در اداره حکومت هخامنشی، وفاداری و پشتیبانی آنان را جلب کند. (۶)

در زمان داریوش یکم، حکومت هخامنشی به نهایت گسترش خود رسید و این پادشاه هوشمند و لایق، برای سامان دادن به امور و اداره بهتر قلمرو پهناور تحت فرمان خود، نظام اداری منظم و کارآمدی را پدید آورد. از این رو،

● مهر دوره هخامنشی؛ نامه های اداری هخامنشیان به خط و زبان آرامی نگارش یافته و مهر می شد. منصب مَهرداری، یکی از مناصب دیوان شاهی بود.

نیرومند پدید آورد. (در زمان هخامنشیان، مسئولیت بازرسی و نظارت دقیق و کامل بر عملکرد مقام ها و مأموران دولتی در پایتخت و شهرهای (ساتراپی ها) بر عهده یکی از خویشاوندان نزدیک شاه یا یکی از درباریان مورد اعتماد و وفادار به او قرار

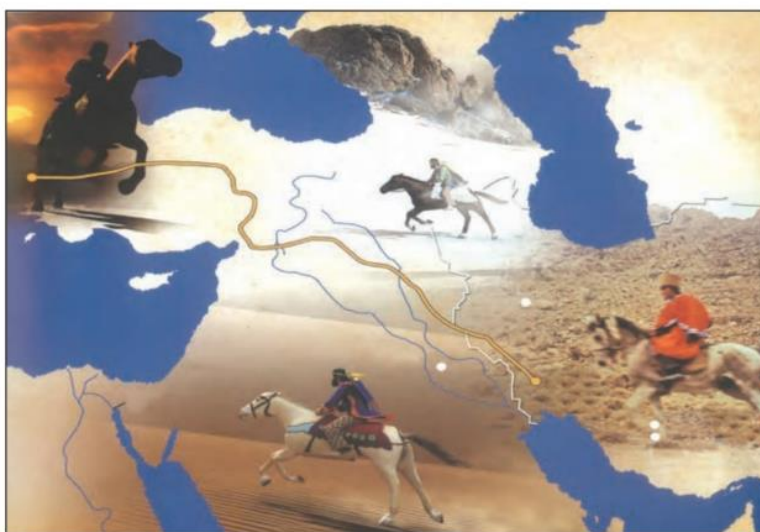
داریوش یکم، تشکیلات استانی یا شهری و شیوه اداره آنها را نیز از نو سامان داد و قواعد تازه ای را برای نظارت و تسلط بیشتر حکومت مرکزی بر شهرها به وجود آورد. نظام سیاسی-اداری که داریوش یکم ایجاد کرد، موجب وحدت بیشتر قلمرو هخامنشیان شد و حکومتی متمرکز و

می‌گرفت. مسئول بازرسی و مأموران تحت فرمانش، به‌عنوان «چشم و گوش شاه» معروف بودند. آنان به‌طور منظم به بخش‌های مختلف قلمرو سر می‌کشیدند تا اطمینان پیدا کنند که صاحب‌منصبان حکومتی وظایف خود را به‌درستی انجام می‌دهند و اوضاع کشور بسامان است. (۱۱)

فعالیت ۲

با یکدیگر همفکری کنید و پاسخ دهید:

الف - چرا در دوران هخامنشیان مأموران اداره بازرسی و نظارت، به‌عنوان «چشم و گوش شاه» شناخته می‌شدند؟
ب - در زمان کنونی چه نهادها یا وزارت‌خانه‌هایی، تقریباً همان وظایفی را انجام می‌دهند که در آن زمان، مأموران بازرسی انجام می‌دادند؟ ۱

۱ پیک‌های تیزبای دوران هخامنشی در مسیر جاده شاهی (مأخذ: هفت رخ فرخ ایران)

یک توضیح

داریوش یکم قلمرو وسیع هخامنشیان را به ۲۳ شهرداری تقسیم کرد که یونانیان آنها را «ساتراپی» و حاکم آن را «ساتراپ» می‌نامیدند. ساتراپی را در زبان فارسی می‌توان به شهرداری یا شهربانی و ساتراپ را شهزب یا شهربان ترجمه کرد. بعدها تعداد شهرداریها افزایش یافت، به طوری که در زمان خشایارشا به حدود ۳۰ شهرداری رسید. فارس به‌عنوان سرزمین اصلی و زادبوم هخامنشیان زیر نظر مستقیم پادشاه اداره می‌شد، اما سایر شهرداریها دارای شهرب یا حاکمی بودند که توسط شاه منصوب می‌شد. با تدبیر داریوش، در کنار هر شهر، یک فرمانده نظامی و یک مدیر امور مالی و اداری نیز قرار گرفت که به‌طور مستقیم تحت فرمان شاه عمل می‌کرد. علاوه بر آن، هر شهرداری، خود به قسمت‌های کوچک‌تری تقسیم می‌شد. همچنین مأموران چشم و گوش شاه در همه جا نظاره‌گر رفتار تمامی صاحب‌منصبان در شهرداریها بودند. داریوش بزرگ همچنین به منظور نظارت دقیق و کامل بر کار حاکمان شهرداریها و اطمینان از روند درست امور، شبکه برید را پدید آورد. این شبکه شامل تعداد زیادی از پیک‌های تیزبای پیاده و سواره بود که کار خبرگیری و خبررسانی را میان پایتخت و دیگر نقاط کشور بر عهده داشتند. شبکه وسیعی از جاده‌ها، چاپارخانه‌ها و چاپارها که به فرمان داریوش به وجود آمده بود، در اختیار مأموران برید و افرادی با عنوان چشم و گوش شاه قرار داشت که کار خود را در کمترین زمان و به‌خوبی انجام دهند.

۱۲- سلوکیان برای تحکیم قدرت خود در ایران چه اقدامی انجام دادند؟

۱۳- شیوه حکومت داری سلوکیان چگونه بود؟

۱۴- در دوران اشکانی دو مجلس وجود داشت شرحی درباره ی آنها بنویسید؟

۱۵- درباره ی شیوه حکومتی ملوک الطوائفی اشکانی شرحی بنویسید؟

خاندان بزرگ، و در دیگری پیشوایان دینی یا مغان حضور می‌یافتند. اعضای این دو مجلس، پادشاه اشکانی را در اداره کشور کمک می‌کردند و در تعیین جانشین پادشاه و تصمیم‌گیری برای جنگ و صلح نقش داشتند. (۱۴) (حکومت اشکانی به شکل غیرمتمرکز اداره می‌شد و اداره برخی از سرزمین‌ها و مناطق کشور به صورت موروثی در اختیار پادشاهان کوچک و حاکمان محلی بود که تا حدودی در اداره قلمرو خویش استقلال داشتند. آنان دارای سپاه بودند و حتی به نام خود سکه ضرب می‌کردند. این گروه از پادشاهان و حاکمان محلی برای نشان دادن اطاعت و وفاداری خویش به حکومت اشکانی، علاوه بر پرداخت باج و خراج سالانه، به هنگام جنگ، سپاه خود را در اختیار اشکانیان قرار می‌دادند. شیوه غیرمتمرکز اداره حکومت اشکانیان، شیوه حکومت ملوک طوائفی نامیده شده است. (۱۵)

سلوکیان: در دوران حکومت سلوکی، قدرت و مناصب مهم سیاسی، اداری و نظامی در اختیار یونانیان بود. (سلوکیان برای تحکیم سلطه خود، یونانیان زیادی را به ایران کوچاندند و آنان را در شهرهای جدیدی که بیشتر به شهرک‌ها و پادگان‌های نظامی شباهت داشتند، جای دادند. (سلوکیان بخش عمده‌ای از تشکیلات دیوانی (اداری و مالی) هخامنشیان را به خدمت گرفتند. تقسیمات کشوری مانند روزگار هخامنشی بود و سلوکیان، قلمرو خود را به تعداد زیادی شهری (ساتراپی) تقسیم کردند. آنان در گرفتن مالیات به روش پیشین عمل می‌کردند. فرمانروایان سلوکی همچنین به سیاست آزادی و مدارای دینی پادشاهان هخامنشی ادامه دادند. (۱۳) **اشکانیان:** خاندان اشکانی به‌اتکای جنگاوران قبایل صحراگرد شرق ایران، به قدرت رسیدند. پادشاه اشکانی بالاترین مقام سیاسی و نظامی کشور به شمار می‌رفت. علاوه بر خاندان شاهی، خاندان‌های بزرگ دیگری نیز در قدرت و حکومت سهیم بودند. معروف‌ترین این خاندان‌ها عبارت بودند از: کارن یا قارن در نهبوند، سورن در سیستان، و مهران در ری. (۱۴) در دوران اشکانی دو مجلس وجود داشت. در یکی از این مجالس، شاهزادگان، بزرگان درباری و نمایندگان هفت

فعالیت ۳

با توجه به شیوه حکومت اشکانیان، دلیل بیاورید که چرا تشکیلات اداری (دیوان‌سالاری) در دوران آنان، به گستردگی تشکیلات اداری دوران هخامنشیان و ساسانیان نبود؟

○ اردشیر بابکان، بنیانگذار سلسله ساسانیان (سمت چپ) هنگام دریافت حلقه شاهی از اهوره‌مزدا (سمت راست) - نقش رستم

ساسانیان: در دوره ساسانی نیز همچنان پادشاه در رأس هرم قدرت سیاسی جای داشت. پادشاهان ساسانی مانند پادشاهان هخامنشی ادعا می‌کردند که بنا به خواست اهوره‌مزدا به مقام شاهی رسیده‌اند و حکومت آنان مورد تأیید او است.

۱۶- در سیستم حکومتی ساسانیان علاوه بر پادشاه چه کسانی در قدرت سهیم بودند؟

۱۷- پادشاهان ساسانی به منظور افزایش نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور چه اقدامی انجام دادند؟ نتیجه آن را بنویسید؟

۱۸- وزیر بزرگ در حکومت ساسانیان چه جایگاهی داشت؟

۱۹- در تشکیلات سیاسی ساسانیان دبیران چه نقشی داشتند؟

فعالیت ۴

با راهنمایی دبیر خود، سه مورد دیگر از نقش برجسته‌های دوران ساسانی با موضوع دریافت تاج و حلقه شاهی از اهوره مزدا را جست و جو کنید و تصویر آنها را در کلاس نمایش دهید.

۱۶) علاوه بر پادشاه ساسانی، افراد و گروه‌های دیگری از قبیل اعضای خاندان شاهی، سران خاندان‌های قدیمی، وزیران، رؤسای ادارات و رؤسای روستاها در قدرت و اداره کشور سهیم بودند و مقامات بالای کشوری و لشکری را در اختیار داشتند. ۱۸) پادشاهان ساسانی به منظور ایجاد تمرکز و افزایش دامنه نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور، از یک سو سپاهی دائمی و نیرومند تشکیل دادند و از سوی دیگر تشکیلات اداری (دیوان‌سالاری) را انسجام و نظم بخشیدند و آن را تقویت کردند. در نتیجه این اقدام‌ها، از تعداد حکومت‌های موروثی محلی به طور محسوسی کاسته شد

۱۷) (علاوه بر پادشاه ساسانی، افراد و گروه‌های دیگری از قبیل اعضای خاندان شاهی، سران خاندان‌های قدیمی، وزیران، رؤسای ادارات و رؤسای روستاها در قدرت و اداره کشور سهیم بودند و مقامات بالای کشوری و لشکری را در اختیار داشتند. پادشاهان ساسانی به منظور ایجاد تمرکز و افزایش دامنه نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور، از یک سو سپاهی دائمی و نیرومند تشکیل دادند و از سوی دیگر تشکیلات اداری (دیوان‌سالاری) را انسجام و نظم بخشیدند و آن را تقویت کردند. در نتیجه این اقدام‌ها، از تعداد حکومت‌های موروثی محلی به طور محسوسی کاسته شد

و مناطق مختلف کشور به‌ویژه نواحی جنوبی، مرکزی و غربی آن، تحت نظارت و سلطه مستقیم حکومت ساسانی قرار گرفت. ۱۷) تشکیلات اداری ساسانیان از اداره‌ها یا دیوان‌های مختلفی تشکیل شده بود که در رأس آنها، وزیر بزرگ قرار داشت که به او بزرگ‌فرمادار می‌گفتند. وزیر تحت نظارت مستقیم پادشاه کار می‌کرد و مجری فرامین او بود. زمانی که پادشاه در جنگ یا سفر بود، وزیر به عنوان جانشین او کشور را اداره می‌کرد. وزیر همچنین گاهی فرماندهی سپاه را نیز در جنگ به عهده می‌گرفت. ۱۸)

یک توضیح

فردوسی در شاهنامه، اهمیت بالای طبقه دبیران را از زبان اردشیر بابکان این‌گونه بیان می‌کند:

به دیوانش کارآگهان داشتی	به بی دانشان کار نگذاشتی
کسی را که کمتر بُدی خط و ویر	نرفتی به دیوان شاه اردشیر
سوی کارداران شدندی به کار	قلم‌زن بماندی بر شهریار
ستاینده بُد شهریار اردشیر	چو دیدی به درگاه مردی دبیر
نویسنده گفتی که گنج آگند	هم از رای او رنج پُراگند
بدو باشد آباد شهر و سپاه	همان زبردستان فریادخواه
دبیران چو پیوند جان منند	همه پادشا بر نهان منند

(شاهنامه فردوسی، تصحیح محمد دبیر سیاقی، ج ۴، صص ۱۳۷۶ و ۱۳۷۵)

۱۹) دبیران نقش ممتاز و بسیار مهمی در تشکیلات اداری ساسانی داشتند. آنها در مرکز آموزشی به نام دبیرستان آموزش می‌دیدند. کار اصلی دبیران نگارش فرمان‌ها، نامه‌ها و اسناد و ثبت و ضبط آنها بود، ولی کارهای دیگری مانند گردآوری و تألیف خدای نامک هم از وظایف ایشان بود. دبیران در

بخش‌های مختلف تشکیلات اداری، مالیاتی، قضایی و نظامی کار می‌کردند و برخی از آنان با چند زبان و خط آشنا بودند. به رئیس دبیران و کاتبان، ایران دبیرید یا دبیران مهست می‌گفتند که از جمله صاحب‌منصبان عالی‌رتبه تشکیلات اداری ساسانی محسوب می‌شدند. ۱۹)

۲۱- در ایران باستان در دوره ساسانیان منشا قوانین چه بود؟

۲۲- در دوره ساسانیان قوانین به چند شکل انجام می گرفت؟

۲۳- وظیفه روحانیون و قضات شاهی در ساسانیان را بنویسید؟

۲۴- درباره قوانین و نظم عمومی و جزای نافرمانی شاهزادگان در دوره ساسانیان شرحی بنویسید؟

دربار شاهان ساسانی نیز، تشکیلات و تشریفات زیادی داشت و افراد و گروه‌های مختلفی به‌عنوان ندیمان، پزشکان، موسیقی دانان و امثال آنها در آنجا خدمت می کردند. قلمرویی که ساسانیان بر آن فرمان می‌راندند، **ایران‌شهر** (۲۰)

نامیده می‌شد. قلمرو ایران‌شهر به چندین کوره یا استان تقسیم شده بود که اعضای خاندان شاهی، افرادی از خاندان‌های بزرگ و یا فرماندهان نظامی بر آنها حکومت می کردند. (۲۰)

یک توضیح

در دوره ساسانی، استان‌ها یا کوره‌ها نیز به بخش‌های کوچک‌تری تقسیم می‌شدند که به آنها شهر می‌گفتند و مرکز آن «شهرستان» نام داشت و حاکمی محلی با عنوان «شهریک» آن را اداره می‌کرد. در رأس هر ده و مزارع آن (روستاگ = روستاق) هم یک دیهیک بود. در این دوره، به حکام نواحی مستقل نیز «شهردار» گفته می‌شد.

در زمان خسروانوشیروان، قلمرو ساسانی به چهار بخش بزرگ تقسیم شد: خوراسان (= مشرق) شامل: خراسان، سیستان و کرمان؛ خوروران یا خوربران (= مغرب) شامل: بیشتر سرزمین‌های مرکزی و غربی ایران؛ بخش شمالی شامل: آذربایجان، طبرستان، ارمنستان و گرجستان؛ نیمروز (= جنوب)، شامل: پارس و خوزستان. در رأس هر بخش، یک سپهبد یا مرزبان قرار داشت که هم‌زمان، مسئولیت امور نظامی، اداری و مالیاتی را برعهده داشت.

قضاوت و دادرسی

۲۲ (سوی شاه و یا حاکمان مناطق مختلف منصوب می‌شدند) (روحانیون عمدتاً به اختلافات حقوقی و مدنی، و قضات شاهی به جرایم سیاسی و نظامی رسیدگی می‌کردند) (قوانین مربوط به نظم عمومی، نافرمانی و خیانت به شاه و کشور حتی در مورد شاهزادگان و دیگر اعضای خاندان شاهی خیلی سخت و بدون ملاحظه اجرا می‌شد. معمولاً شاه بالاترین مرجع قضایی و قاضی القضات به‌شمار می‌رفت و در محاکمه‌های مهم، اغلب، حکم نهایی را او صادر می‌کرد. همچنین برخی از پادشاهان در روزهای معینی از سال، شخصاً به شکایت و دادخواهی مردم عادی رسیدگی می‌کردند.) (۲۴)

۲۳ بر اساس باورهای کهن ایرانی، مهر یا میترا، ایزد پیمان و قانون و پشتیبان نظم اجتماعی بود. یکی از اصول مهم اندیشه ایرانی، پابندی به عهد و پیمان بود. ایرانیان باستان همچنین به عدالت و راستی اهمیت بسیار می‌دادند و یکی از آرمان‌های آنان این بود که فرمانروایی عادل بر آنان حکومت کند (در ایران باستان، قوانین، بیشتر از عرف و عادات و اعتقادات قومی ایرانیان و به‌ویژه اوستا، کتاب دینی زرتشتیان گرفته شده بود. در برخی از کتاب‌های دینی آن زمان، مطالب بسیاری درباره انواع جرم و مجازات دیده می‌شود. (۲۱)

۲۱ (به‌طور کلی قضاوت به دو شکل غیررسمی و رسمی انجام می‌گرفت. شکل غیررسمی قضاوت را اغلب ریش سفیدان و بزرگان خانواده‌ها و قبایل برعهده داشتند. قضاوت رسمی، بیشتر بر عهده روحانیون زرتشتی و نیز قضاتی بود که از

بررسی شواهد و مدارک

داریوش یکم در سنگ‌نوشته بیستون از رفتار عادلانه و منصفانه خود و دودمانش سخن گفته و به آن مباحث کرده است: «... نه من و نه دودمانم دروغگو و بدقلب نبودیم. من موافق حق و عدالت رفتار کردم. نه ناتوان و نه توانا را نیازدم. مردی که با دودمان من همکاری کرد، او را نیک نواختم و آن کسی که بدی کرد، سخت کیفر دادم... تو که پس از من شاه می‌شوی، مردی که دروغگو باشد و آن کس را که بیدادگر باشد، دوست مباش و به سختی از او پرسش کن.»

۲۵- آیا در دوران هخامنشیان پادشاه اختیار انجام هر کاری را داشت؟

۲۶- مبنای قضاوت در دوران هخامنشی چه بود؟

۲۷- درباره قضاوت و دادرسی در دوره ساسانی شرحی بنویسید؟

فعالیت ۵

با راهنمایی دبیر خود، سنگ‌نوشته‌های داریوش یکم را بررسی نمایید و نکته‌های مربوط به عدالت و قضاوت را از آنها استخراج و فهرست کنید.

۲۵) از اشارات نویسندگان یونانی معلوم می‌شود که در دوران هخامنشی قوانینی وجود داشته که قدرت و اختیارات پادشاه را محدود می‌کرده است. مثلاً هرودت به قانونی ایرانی اشاره می‌کند که براساس آن، شاه نباید کسی را به سبب یک بار ارتکاب جرم، به مرگ محکوم کند. همچنین برخی پادشاهان هخامنشی مانند کمبوجیه و خشایارشا درباره قانونی بودن برخی از کارهای خود با قضات شاهی مشورت می‌کرده‌اند. (۲۵)

۲۶) (در دوره هخامنشی ترکیبی از قوانین و شیوه‌های دادرسی اقوام ایرانی و نیز اقوام و ملت‌های غیرایرانی تابع امپراتوری هخامنشیان، مبنای قضاوت بوده است.) در درس ۴ خواندید که قرن‌ها پیش از هخامنشیان، به دستور حمورابی، پادشاه بابل، مجموعه‌ای از قوانین در زمینه‌های گوناگون زندگی اجتماعی تدوین شده بود و اتفاقاً لوح سنگی آن قوانین در شوش، پایتخت سلسله‌های ایلام و هخامنشی کشف شده است. پادشاهان هخامنشی ملل تابع خود را، در تبعیت از قوانین و آداب و رسوم خود، آزاد می‌گذاشتند.

۲۷) (درباره قضاوت و دادرسی در دوره ساسانیان اطلاعات و مدارک

بیشتری باقی مانده است. مجموعه‌ای از قوانین و محاکمات عصر ساسانی در کتاب «مادیان هزار دادستان» به زبان پهلوی گردآوری شده و منبع ارزشمندی برای آشنایی با نظام حقوقی و دادرسی آن دوره محسوب می‌شود. در دوره ساسانی، تشکیلات قضایی گسترش یافت و نقش روحانیان زرتشتی در امور قضایی بیشتر از گذشته شد. گروهی از روحانیان زرتشتی که با قوانین دینی و احکام عرفی آشنایی داشتند، عهده‌دار امور قضاوت بودند) ۲۷

یک توضیح

در محاکم قضایی عصر ساسانی معمولاً سخنان طرفین دعوا در دفترهایی به نام پرسش‌نامه ثبت می‌شد و طرفین دعوا آن را امضا می‌کردند. تشخیص درستی امضاها و هویت شاکی و متهم برعهده داور(قاضی) بود. گرفتن وکیل هم مرسوم بود. حکم دادگاه برای طرفین لازم الاجرا بود و هزینه دادگاه را کسی که محکوم شده بود باید می‌پرداخت. در محاکمه‌هایی که تشخیص حقانیت طرفین دعوا و یا گناهکاری متهم برای قاضی میسر نبود، وی طرفین دعوا و یا متهمان را مورد آزمایش یا وَر قرار می‌داد. وَر دو گونه بود: وَر گرم: گذشتن از آتش، و وَر سرد: خوردن سوگند که همان آب آمیخته با گوگرد بود.

۲۸- درباره سپاه مادها شرحی بنویسید؟

۲۹- سپاه هخامنشی تا قبل از داریوش یکم به چه شکلی بود؟

۳۰- منظور از سپاه جاویدان چیست؟

۳۱- درباره نیروی دریایی داریوش یکم شرحی بنویسید؟

سپاه و جنگ افزارها

شکل گیری و گسترش حکومت های بزرگ در ایران باستان که هر یک به مدت چندین قرن دوام آوردند، بدون وجود ارتش **۲۸** منظم، مجهز و آموزش دیده، امکان پذیر نبود. **مادی ها:** دهیوک، مؤسس حکومت ماد با گردآوری جنگاوران قبایل متحد خود، اقدام به تشکیل سپاهی کرد. او به منظور مقابله با هجوم آشوری ها، هگمتانه (همدان کنونی) را به صورت دژی نظامی در آورد و استحکامات و قلعه های متعددی بنا کرد. **هَووُخْشْتَر**، سومین پادشاه ماد، سپاه خود را به دسته های کمان داران، نیزه داران و سواران تقسیم کرد و در کنار آنان دسته های پشتیبانی، تدارکات و یگان های بارکش قرار داد. سلاح های سپاه ماد شامل خنجر، سرنیزه، سپر، شمشیر، تیر و کمان **۲۹** بوده است. **۲۸** **هخامنشیان:** سپاه هخامنشی تا زمان داریوش یکم متکی

بر واحدهای مختلف پیاده نظام بود که از قبایل، اقوام و ملل تابعه به آن پیوسته بودند. **داریوش ۳۰** زمینۀ نظامی و نوسازی سپاه نیز اقدام های مهمی انجام داد. او در زمینۀ نظامی، نیروی ویژه ده هزار نفری به نام **سپاه جاویدان** را تشکیل داد. این نیروی نظامی به این سبب جاویدان نامیده شد که هیچ گاه از شمار آنها کم نمی شد. هرگاه سرباز یا فرماندهی بازنشسته یا کشته می شد، به سرعت فرد جدیدی جایگزین او می شد. اعضای این سپاه، از میان جوانان برومند پارسی انتخاب می شدند و آموزش های ویژه می دیدند. **۳۰** در **سپاه هخامنشی سواره نظام جایگاه مهمی داشت.** سلاح اصلی آن نیزه بود. پس از سواره نظام، خیل عظیم پیاده نظام بود. در ارتش هخامنشی به جز پارسی ها، دیگر اقوام ایرانی و غیرایرانی نیز حضور داشتند. هر یک از این اقوام، لباس جنگی و جنگ افزارهای مخصوص خود را داشتند.

لینک دریافت فایل کامل در

تلگرام @s-m73javad

واتساپ 09013874879

○ نگاره کمان داران هخامنشی - کاخ آپادانای شوش

○ سنگ نگاره سربازان سپاه جاویدان - تخت جمشید

ناوهای جنگی را پارسیان و مادی ها بر عهده داشتند. **۳۱** **اشکانیان:** اشکانیان به نیروی سواره نظام اهمیت فراوان می دادند و در سپاه اشکانی، نیروی پیاده نظام نقش چندانی نداشت. اساس تشکیلات نظامی اشکانیان، سواره نظام چابکی بود که در هنگام سواری تیراندازی می کرد و باعث از هم پاشیدن لشکر دشمن می شد. مهم ترین جنگ افزارهای این

یکی دیگر از اقدام های بزرگ داریوش یکم، تأسیس نیروی دریایی بود. به تدبیر این پادشاه، چندین پایگاه دریایی در خلیج فارس، دریای سرخ و دریای مدیترانه به وجود آمد. دریانوردان ملل مختلف تابع امپراتوری، از جمله فنیقی ها، سوری ها، مصری ها، قبرسی ها و مردمان آسیای صغیر در نیروی دریایی هخامنشیان خدمت می کردند، اما فرماندهی

۳۲- دلیل توانمندی سواره نظام اشکانی چه بود؟

۳۳- یکی از روشهای که سورنا توانست با استفاده از آن کراسوس را شکست دهد چه بود؟

۳۴- درباره سپاه ساسانی شرحی بنویسید؟

۳۵- اردشیر بابکان از نیروی دریایی چه بهره‌هایی می‌برد؟

سپاه، تیر و کمان و نیزه بود. دلیل توانمندی سواره نظام اشکانی، پیشینه صحراگردی‌شان بود که به آنان توانایی جنگیدن و تحمل مشقت را داده بود. (۳۲) اشکانیان به تدریج، سواره نظام دارای سلاح سنگین نیز تشکیل دادند که مجهز به زره و کلاه خود بود. استفاده از صدای طبل نیز در آغاز حملات سپاه اشکانی معمولاً وحشت بسیاری در لشکر دشمن ایجاد می‌کرد و نظم آنها را به هم می‌ریخت. سورنا، سردار معروف اشکانی، با همین روش هراس بزرگی در سپاه کراسوس رومی ایجاد کرد و در نبرد حران (۵۳ ق.م.) پیروز شد. (۳۳) **ساسانیان**: با به قدرت رسیدن خاندان ساسانی، سپاه دائمی و مجهزی به وجود آمد. اصلی‌ترین بخش این سپاه را سواره نظام سنگین اسلحه زره پوش تشکیل می‌داد که به آن آسواران گفته می‌شد. سر تا پای آسواران با زره‌های فلزی پوشیده

○ سواره نظام سنگین اسلحه اشکانی

شده بود و حتی اسب‌هایشان نیز پوشش زرهی داشتند. بخش دیگری از سپاه ساسانی را سواره نظام سبک اسلحه که افراد آن مجهز به کمان بودند، تشکیل می‌داد. اعضای سواره نظام از میان جوانان طبقه اشراف و نجبا برگزیده می‌شدند. پیاده نظام ساسانی عمدتاً شامل روستاییانی بود که اسلحه و تجهیزات مناسبی نداشتند و به لحاظ نظامی، چندان اهمیتی به آنان داده نمی‌شد. (۳۴) از جمله ابتکارات نظامی ساسانیان، استفاده از فیل در جنگ‌ها بود. (۳۵) نیروی دریایی ساسانی از ابتدای تأسیس این سلسله به وجود آمد. (۳۵) اردشیر بابکان و جانشینان او، از نیروی دریایی برای برقراری امنیت و تحکیم سلطه خود بر خلیج فارس و دریای عمان و سواحل جنوبی آن استفاده کردند. خسرو انوشیروان با استفاده از نیروی دریایی، یمن را از اشغال حبشیان که از سوی امپراتوری روم شرقی (رقیب ساسانیان) حمایت می‌شدند، نجات داد و باب‌المنذب و خلیج عدن را به تسلط خود درآورد. (۳۵)

● سنگ نگاره سواره نظام ساسانی - بیشاپور، استان فارس

۳۶) در دوران ساسانی، مدارس به نام ارتشتارستان وجود داشت که افراد ارتش در آنجا آموزش می‌دیدند. برخی شواهد نشان می‌دهد که در آن زمان، کتابچه‌هایی با موضوع‌های تخصصی درباره آموزش‌های نظامی از قبیل تشکیلات قشون، فنون جنگ، تیراندازی با کمان، تغذیه سپاهیان و مراقبت از اسبان وجود داشته که مریبان از آنها برای آموزش سربازان استفاده می‌کرده‌اند. (۳۶

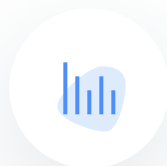
پرسش‌های نمونه

- ۱ منابع دست‌اولی را که از آنها برای تدوین و تألیف این درس استفاده شده است، از متن درس استخراج و فهرست کنید.
- ۲ نقش داریوش بزرگ را در طراحی و ساماندهی نظام اداری - سیاسی هخامنشیان، ارزیابی و تحلیل کنید.
- ۳ تفاوت شیوه‌های حکومت هخامنشیان و اشکانیان را به لحاظ تمرکز و یا عدم تمرکز قدرت، به طور مستدل توضیح دهید.
- ۴ مجلس‌های دوران اشکانیان چه نقشی در اداره امور کشور داشتند و اعضای آنها چه گروه‌هایی بودند؟
- ۵ علل و نتایج گسترش تشکیلات اداری (نظام دیوان‌سالاری) را در زمان ساسانیان توضیح دهید.
- ۶ وضعیت قضاوت و دادرسی را در زمان هخامنشیان، در چهار سطر، خلاصه کنید.
- ۷ شباهت‌ها و تفاوت‌های سپاهیان اشکانی و ساسانی را از متن درس استخراج و فهرست کنید.

اپلیکیشن درسی همیار

برنامه رایگان درسی همیار

تمام پایه ها

جواب کتاب ، تدریس و نمونه سوال

همیشه رایگان

برنامه همیار کاملا رایگان میباشد